Eduskunnan hallintovaliokunta

Lausuntopyyntönne 13.11.2019, asiantuntijakuuleminen 26.11.2019

HE 31/2019 VP HALLITUKSEN ESITUS EDUSKUNNALLE LAIKSI KUNNAN PERUSPALVELUJEN VALTIONOSUUDESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Esitys liittyy vuoden 2020 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Kuntien valtionavut ovat noin 11 565 miljoonaa euroa vuonna 2020. Siitä valtiovarainministeriön kuntien peruspalveluiden valtionosuus on noin 7 074 milj. euroa (61 %). Peruspalvelujen valtionosuus sisältää rahoituksen sosiaali- ja terveystoimen lisäksi varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen, kirjastoihin ja kulttuuritoimeen.

Vuonna 2020 kuntien valtionosuus lisääntyy noin 300 miljoonaa euroa (liite 1). Valtionosuus on kunnalle kokonaisuudessaan yleiskatteista tuloa, jonka käytöstä kunta itse päättää.

Euromääräisesti merkittävimmät muutokset peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2020 johtuvat lain mukaisesta indeksitarkistuksesta (+166 milj. €) ja kuntien ja valtion välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta (+102 milj. €). Lisäksi valtionosuutta lisää mm. kuntien lakisääteisten tehtävien ja velvoitteiden laajeneminen, joka lisää sekä kuntien palvelujen järjestämisen kustannuksia että kunnille myönnettävää valtionosuutta. Yksittäisten kuntien valtionosuuden muutokseen voi lisäksi vaikuttaa merkittävästikin se, että sairastavuuskertoimen osatekijöiden painot ja kustannustekijöiden painokertoimet päivitetään lakiin perustuen vuonna 2020.

Merkittävimmät muutokset kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2020 on koottu liitteeseen 2.

1. Valtionosuusprosentti nousee 0,09 prosenttiyksikköä ja on 25,46 vuonna 2020

Valtio osallistuu kunnallisten peruspalvelujen rahoitukseen valtionosuusprosentin mukaisella osuudella. Hallituksen esityksessä esitetään valtionosuusprosenttia nostettavaksi 0,09 prosenttiyksiköllä 25,46 prosenttiin vuonna 2020 (25,37 vuonna 2019). Tällöin kuntien omarahoitusosuudeksi jää 74,54 prosenttia (74,63 vuonna 2019) valtionosuuden laskennallisesta kustannuksesta. Valtionosuusprosentti on pienentynyt lähes 10 prosenttiyksikköä viimeisten 10 vuoden aikana (liite 3).

Valtionosuusprosentin muutoksessa on otettu huomioon kuntien uusien ja laajenevien tehtävien toteuttaminen siten, että valtio korvaa lainsäädäntömuutoksen aiheuttaman kustannuslisäyksen täysimääräisesti. Tehtävälisäykset liittyvät mm. varhaiskasvatukseen liittyviin lakimuutoksiin (+13,8 milj. €), lastensuojelun jälkihuollon laajennus (+12 milj. €) ja A1-kielen opetuksen varhennus (+7,5 milj. €).

Uusien ja laajenevien tehtävien ja velvoitteiden rahoitus täysimääräisellä ts. 100 prosentin valtionosuudella noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, toteuttaa hallitusohjelmaa ja tukee rahoitusperiaatteen toteutumista kuntien ja valtion välillä.

www.kuntaliitto.fi
www.kommunforbundet.fi

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
Y-tunnus 0926151-4

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi
FO-nummer 0926151-4

2. Kuntien verotulomenetykset kompensoidaan täysimääräisesti ja vuodesta 2020 alkaen omalta momentiltaan

Kuntien veromenetysten kompensoinnissa jatketaan aiempien vuosien käytäntöä, ja veroperustemuutoksista kunnille aiheutuneet veromenetykset kompensoidaan täysimääräisesti (uutta 302 milj. euroa vuonna 2020).

Valtionosuutta lisätään kuntakohtaisesti siten, että yksittäisen kunnan tulot eivät muutu veroperustemuutosten johdosta. On tärkeää, että kuntien veropohjaan tehtävät muutokset kompensoidaan jatkossakin kunnille täysimääräisesti.

Vuodesta 2020 alkaen veroperustemuutoksista aiheutuva verotulomenetysten korvaus kunnille ehdotetaan erotettavaksi valtion talousarviossa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (28.90.30) omalle momentilleen (28.90.35). Uusien, vuoden 2020 verotukseen liittyvien kompensaatioiden yhteismäärä on 302 miljoonaa euroa. Aiempien vuosien veroperustemuutokset huomioon otettuna veromenetysten kompensaatioiden yhteismäärä on 2 269 miljoonaa euroa vuonna 2020.

Veromenetysten kompensaatioiden erottaminen valtionosuudesta omalle momentilleen on erittäin hyvä uudistus, joka lisää valtionosuusjärjestelmän läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä.

3. Valtionosuuksia ei tule leikata ennakkoon

Valtion ja kuntien rahoitussuhteiden tasaamisessa normaali menettely on lakimuutosvaikutusten kompensointi kustannustenjaon tarkistuksen kautta. Vuoden 2020 talousarvioesitykseen kuitenkin sisältyy viime hallituskaudella päätettyjä muutoksia, joiden kustannusvaikutuksista ei ole riittävää tietoa, mutta joiden oletetut vaikutukset kuitenkin leikataan kuntien valtionosuuksista jo ennakkoon heti lakimuutosten voimaantulovuonna.

Vuonna 2020 euromääräiseltä vaikutukseltaan suurin tällainen on alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostamiseen liittyvä valtionosuusvähennys, joka kohoaa -89 miljoonaan euroon vuonna 2020. Erikoissairaanhoidon tehostamiseen perustuen valtionosuusvähennyksiä on tehty jo vuodesta 2016 alkaen. Vastaava valtionosuuden leikkaus tehdään vuonna 2020 myös omais- ja perhehoidon kehittämiseen ladattuihin ennakollisiin säästöihin perustuen (-56 milj. € vuonna 2020).

Kuntaliiton kesällä 2018 kunnille ja sairaanhoitopiireille tekemän kyselyn mukaan erikoissairaanhoidon kehittämiselle lasketut säästöt jäävät muutamaan miljoonaan euroon, ja noin puolet totesi asetuksen jopa lisänneen kustannuksia. Erikoissairaanhoidon toimenpiteillä hallitus tähtäsi 350 miljoonan euron kuntasäästöihin vuosina 2016-2020.

Kuntatalouden kannalta on kestämätöntä, että valtionosuuksia leikataan oletettujen, ja toteutumatta jäävien säästöjen perusteella etukäteen.

4. Digitalisaation kannustinrahoitus järjestelmän ulkopuolelta

Vuonna 2020 kunnan peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään 40 miljoonaa euroa kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmän rahoitusta varten. Tämä on 10 miljoonaa euroa enemmän vuoteen 2019 verrattuna.

Kuntaliitto vastustaa peruspalvelujen valtionosuuden vähentämistä digitalisaation kannustinavustuksen rahoitusta varten. Digitalisaation kehittämistä tulisi rahoittaa muulla tavalla, kuin vähentämällä rahoitus kuntien lakisääteisiin tehtäviin tarkoitetusta yleiskatteisesta valtionosuudesta.

Valtionosuusjärjestelmä on itsessään kannustava, sillä yksittäisen kunnan alentaessa kustannuksiaan sen saama valtionosuus ei pienene, vaan kunta saa pitää kustannusten pienentämisestä syntyneen hyödyn itsellään.

Digikannustinjärjestelmään varattu rahoitus on verrattaen suuri suhteessa valtionosuusjärjestelmän muihin kriteereihin, kuten myös kuntien harkinnanvaraiseen valtionosuuden korotukseen (-10 milj. euroa).

Kannustinjärjestelmän rahoitusta tulee pienentää esitetystä 40 miljoonasta eurosta.

Digikannustinrahoitus tulisi sisällyttää osaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuusmomenttia (28.90.30) vastaavalla tavalla kuin kunnille myönnettävä harkinnanvarainen valtionosuuden korotus.

5. Määräaikaisia valtionosuuden vähennyksiä ei tule muuttaa pysyviksi, niihin tulee suhtautua kriittisesti ja perusteet vähennysten jatkolle tulee vuosittain tarkistaa

Valtionosuuksien kautta valtio osallistuu kunnallisten peruspalvelujen rahoitukseen. Valtionosuuksilla turvataan lakisääteinen rahoitusperiaatteen toteutuminen. Valtionosuudet ovat kunnille perusrahoitusta lakisääteisiin tehtäviin.

Valtionosuuteen tehtäviin vähennyksiin tulee suhtautua nykyistä kriittisemmin. Vähennysten perusteet tulee tarkistaa ja hankkeiden ja rahoituksen tarpeen perusteet varmistaa vuosittain.

Hallituksen esityksellä esitetään muutettavaksi kolme määräaikaista valtionosuuden vähennystä pysyviksi. Teknisesti tämä esitetään toteutettavaksi valtionosuusprosentin -0,01 prosenttiyksikön muutoksella.

Määräaikaisia valtionosuusvähennyksiä ei tule muuttaa pysyviksi. Jo ennen vuoden 2020 valtion talousarvion hyväksymistä tulee seuraavien alun perin määräaikaisiksi säädettyjen valtionosuusvähennysten perusteet tarkistaa.

- Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan kuntien rahoitusosuus (-4,10 €/as)
- Opetushallituksen tehtäviin kuuluva opiskelijavalintapalvelun rahoitus (-0,28 €/as)
- Todennetun osaamisen rekisteri (-0,05 €/as)
- Vakiomuotoisten tietoluovutusten hinnoittelumuutos (-0,24 €/as)

SUOMEN KUNTALIITTO

Sanna Lehtonen
kehittämispäällikkö

Liitteet

Liite 1. Kunnan peruspalvelujen muutos 2019 ->2020

Liite 2. Merkittävimmät muutokset kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen 2019 ->2020

Liite 3. Valtionosuusprosentin muutos

LIITE 1. Kunnan peruspalvelujen muutos 2019 → 2020

	2019 28.90.30	2020 28.90.30 ja 28.90.35	2019-2020 muutos
ENNEN BUDJETTIRIIHEN (17.9.2019) PÄÄTÖSTÄ			
Peruspalvelujen valtionosuus (ml. kompensaatiot)	8 496	9 580	*1 084*
- mistä veromenetysten kompensaatiot	1 967	2 269	*302*
Peruspalvelujen valtionosuus (pl. kompensaatiot)	6 529	7 311	*782*
BUDJETTIRIIHEN PÄÄTÖS:			
237 miljoonan euron kertakompensaation maksu siirretään vuodesta 2020 vuoteen 2019	+237	-237	*-474*
BUDJETTIRIIHEN (17.9.2019) PÄÄTÖKSEN JÄLKEEN			
Peruspalvelujen valtionosuus (ml. kompensaatiot)	8 733	9 343	*610*
- mistä veromenetysten kompensaatiot	1 967	2 269	*302*
Peruspalvelujen valtionosuus (pl. kompensaatiot)	6 766	7 074	*308*

LIITE 2. Merkittävimmät muutokset kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen 2019 → 2020

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden (mom. 28.90.30) mitoituksessa vuonna 2020 huomioon otetut muutokset (miljoonaa euroa)	**Muutos** 2019 --> 2020	**Yhteensä** vuonna 2020
Veromenetysten kompensaatiot (uusi mom. 28.90.35)	302	2 269
Kiky-leikkauksen pienentyminen (työajan pidennykseen liittyvä leikkaus jää)	264	-234
Kertaluonteinen kiky-kompensaatio vuonna 2019	-237	0
Indeksikorotus (+2,4 %)	166	
Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus	102	
Laajentuvat tehtävät ja velvoitteet	36	
Asukasluvun ja laskentatekijöiden muutosten vaikutus	18	
Alueellisen erikoissairaanhoidon tehostaminen	-23	-89
Omais- ja perhenhoidon kehittäminen	-10	-56
Kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmä (siirto momentille 28.90.32)	-10	-40

LIITE 3. Valtionosuusprosentin muutos

Valtionosuus-prosentin muutos

Sosiaali- ja terveydenhuollon (-2009 saakka) ja peruspalvelujen valtionosuuden (2010- alkaen)

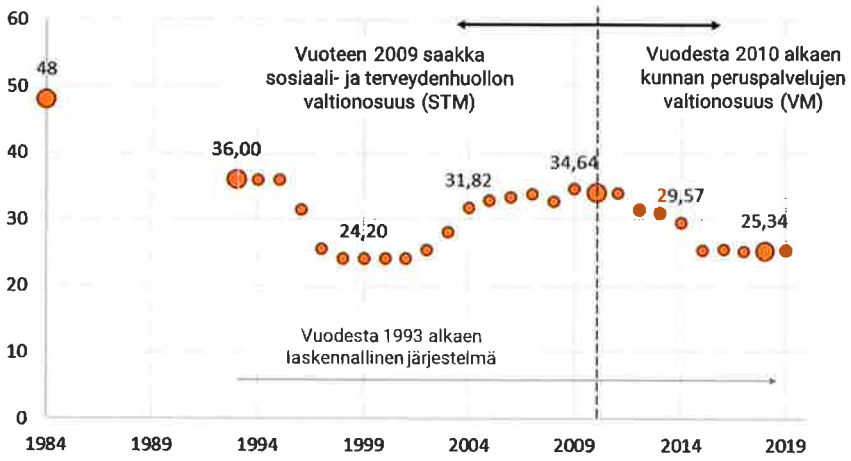

25,46 %
vuonna 2020

Kuntaliitto
Kommunförbundet